

ACC. N:R

M. 9461: 1-18.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Joh. Jägqvist*
Härad: *Västra* Adress: *Lönåsa, Hultsjö*
Socken: *Hultsjö m. fl.* Berättat av:
Uppteckningsår: *1944* Född år *1883* i *Hultsjö*

*Lov djebuk.**Fälcker attan.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*H. G. 5**" 6.*

Skriv endast på denna sida!

(1)

ACC. N:R M. 9461:1.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Joh Fjåquist

Härad: Västma

Adress: Lönäse Skuttsjö

Socken: Skuttsjö m fl.

Berättat av:

Uppteckningsår: 1944

Född år 1883 i Skuttsjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svedjeland.

Gk. b. 5.

1. Svedjeland förekom mycket i min trakt särskilt på 1830-60 talen, men vid vilken tid de uppköpte kan jag ej med bestämdhet säga, men troligen var det omkring 1880 talen. Berättningen heter "Sveefälle eller Lönärefälle", och brukas alltid vid tiden av det vanliga åkerbruket, och någon näring gång rostat till poken åt kreaturen. Någon gång odlarens groten uppe efter att ha varit svedjeland.

2. Ett svedjeland förelades alltid på enskild mark, några tillfälliga köstades på svedjelandet har aldrig förekommit på min trakt

Skriv endast på denna sida!

(21)

ACC. N:R M. 9461:2.

Landskap: Småland

Härad: Västna

Socken: Kullerjö m. fl.

Uppteckningsår: 1944

Upptecknat av: Joh. Sjögren

Adress: Kullerjö

Berättat av:

Född år 1883 i Kullerjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Någon bestämd tid eller år förskom heller inte i min trakt, utan det kändes en fjälle när man tyckte det passade, ej heller förskom något vätelbruk eller någon uppdelning arligen, ej heller omvredes den förut brandfjällen. En s. k. fjällskänning ägdes endast av en gård varför ägaren själv bestämde var fjällen skulle gåmmas, och de förränne han ägde var att grannarna hjälpte till att rakta elden under tiden som det brann. Någon släktordjäländ förskom inte heller i min trakt. Hur stor areal fjällen skulle ha var något bestämt utan den blev naturlig efter gelör. Säg i min barndom (omkring 1890) en loppfjälla

Skriv endast på denna sida!

å Biskopsborgs ågor i Hultsjö, den hade bränt omkring 1875 men släddes under sin barndom den var omkring 100 meter i diameter och kallades då för "Slufällen".

Det kunde hända att man brände en fälla för vete så så att på den först brände vides sig på hösten, och på den som var bränd året förut vides flera meter, det har berättats att på en sådan fjolåsfälla kunde avskas ett hörs eller stycke t.ex. för lin ärtor porer och kälkötter även förskott att det sattes vissåg också på en 2de årsfälla, men hur mycket den arkastade ovare-
je port har jag g. kunnat få se på, men att det blev god skörd förskis. ganska lätt ty genom svettningen blev jorden göddad av den mycket askan, som blev vid bränningen samt även mjuk och lucker genom nedskottningen av den förste sådden. I vissagen insattes vanligen klöver och

(4)

ACC. N:R M. 9461:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

timotij

5. Helti sällan brukades en fjälla mer än två år
och de värtar som röttes har jag redan nämnt om
det kan nämnas att det första som röttes var s. fr.
höftgärd röttes så godt fjällan blev blekt
och fjärdig, fjällan användes sedan närm "sligät-
la" och fortsattes att slås så länge som det kunde
anses lönsamt att hålla släppligt omkring fjällan.
så där omkring 20-25 år. I lokalerna Hultsjö
fanns en fjälla som slöttes så rent som på 1800
tallet fastän de endast delvis. Fjällarna gick sedan
våren igen och utnyttjades till betesmark, någon
omskifning förekom aldrig. I man början kun-
de anses lämplig användning omkring 40-50 år.
5.a. Helti man kände fjällor = Jordgärd var
dels djupa att, för det första orsak av skog i
huvudsak till människopåverkan samt att det
blev bra slätt och duktigt om det hö till

(5)

ACC. NR M. 9461:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tes djuren, ännu blev det mycket ved till bränsle
för vinterbehovet.

5.6. Några andra bestämningar än de nämnda
skulle vara nödvändiga vid svärdspåläggningen
samt i min Teckning, och hålles på några särskilda
lagfästelser för svärdet i min Teckning

6. Svärdspåläggningen anlades vanligen efter visat
avslutande i början av juli och kunde hållas på
med tillfälle i slutet av juli beroende på om
det var behöfvigt av hörska i svärdspåläggningen
ty men som var på fört var det däremot
endast hörska gjordes svärdspåläggningen i
och på så sätt kunde man se till till påläggningen

7. Vanligen lades platsen för en "pälla" i någon
beskattning, den här var nämligen pällen från
Forsliden slutade ganska hårt mot norr
med hårska och moss i den mestaste mot norr
liggande delen, särskilt för att nämligen till

(6)

ACC. NR M. 9461:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kunde komma av till kassett, men det hände
ofta att svedjefällan lades på en jämn plats,
då vanligen med ätminstens en del av fällan
mot någon öppen plats genom att det passerades
mot en ång eller dylikt.

8. Fick skogen på den utvalda platsen lags &
någon särskild hänsyn utom den kunde vara
av bara barrskog, likaväl som blandskog, samt
även gammal skog, allvrig brändes någon ung-
skog, men däremot förbjögs tät och rikig
skog.

9. Någon särskild utmärkning för svedjelandet
gavs inte utom märkningarna bestod endast av
att man gjorde en "lekta" i träden samt där det
skulle bli svedjelant.

10. Träden förestes med, de som var för räsiga
och vida avkrystades endast överpå och rinst
brändes ut, samtidigt kastades buskar o. d.

(71)

ACC. N:R M. 9461:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I detta arbete deltog även kvinnor och barn; de
redskap som kom till användning var af flera slag
såsom vanliga yxor, sägar, "lövhaspar" = lörknivar
"buskknivarna" m.m. (se bildning). Trädgårdens
kristades sällan före, utom möjligen någon ring
gran kristades för att komma intill för fjällingen
och kristades då endast på långt när kända, på
sivans ställen där skogen var bländad med löv
skog tillväxt och lövet man "smekte löv"
sätta fisk tjäcka och användes till podes till
färd under vinsten.

11: Trädgårdlingen vanligen som man nämnts efter
slutet emellan "slätt och skogen" eller
varde juli månad eller till början af augusti
om fjällingen skedd i sky eller om man har jag
8 hört berättas om. Skedet utfördes af någon
eller om det fanns torpare på gården fingo dessa
utföra fjällingen tillsammans med gårdens

drängar om det fanns stann, även om jagarna hade
sömn och även därtill fingo vanligen hjälpa
till. De vakttyg som användes vid fällningen var
utom de vakttyg som ovan är nämnts GKV och figar
/2. Trädfällningen körjare vanligen i den del som var o. t.
öppen t. ex. mot en bäck eller annan öppen plats.
Skutlade platser körjare som alltid i den mör-
sta delen och triden slaps alltid åt en kall an-
ningen härtill var att det blev bekännare att hap-
samlas det som g. Åkrun upp till högsnab eller
vet.

13. Fråtan följdes som ovan nämnts åt samma
håll, någon bestämd riktning mot någon
särskild plats brukades g, inte heller fick
någon träd stå kvar, åtminstone, var det
inte så på min trakt.

14 På sin tukt brändes aldrig jällen med
gust lervetan mark, risfagert drögs alltid

(9)

ACC. NR M. 9461:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ut så jämt som möjligt, någon viss fjäsklek
har jag ej hört beäkras om.

15. Någon särskild brandgata byggdes utan genom
då föllningen skedd så att tillfälle blev det där-
genom en brandgata vilket rensades upp så att
det blev rent mellan den ständiga skogen och fjällen
Träden fälles alla inåt svejlandet. Högsta per-
soner förde med s. k. svejdhuvu anlitas ofta
och särskilt om elden vill gå över åt annanställe,
dessa personer fick då gå omkring hela kullen
Vidare fick såligen några personer vara med
under tiden det brann

16. Fändringen av svejden skedd såligen i juli
månad. En lugn och litet duggregnig dag
avsågs för den lämpligaste dagen att bränna svej-
den.

17. Många anordningar fick även vidtagas vid
fändringen, blanda annat utplaceringar av

(10)

ACC. N.R. M.9461:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hittade sina rättshänsar m. m. samt sörjan
vidare tillverkades släckningsredskap av lumm-
miga enaruckor som askvistar och lummades
endast den lummiga toppen kröa stammen
användes till skäft och gjordes så lätt som
möjligt.

18. Sörjan anlades runt omkring, samt tänder
är i motvind, ty efter som det låg vid åt
alla kanter ansågs det bli mätad under
tiden det bleve ty varligen drog elken sig
inåt pällar.

19. Moormannen i byn skulle alltid tänder
sörjan fäns han f. tillstades anlades alltid en
erfaren person, ofta tänder av ägaren själv
på gårdar.

20. Att tänder sörjan tillgick varligen så,
att långa fjärrsticker (Töc) användes samt
är hopfulla "närversnoppor" = närveliter.

antändes och inkastades i brand piset eller och var den
så närbakten fästade med därtill avseende kläppen.

21. Huru länge fallet gick till efter pällningen
var g. någon bestämd tid, men om pällen brändes
t. ex. i maj gick den till till i slutet av aug.
Tänds såsom i början av juli gick den till
i regel till september månad.

22. Vid bränningen var man mycket noggrann med
att passa elden, och för det måste uppbärades
hela byn att hjälpa till med vakter. De hade
gläcker som uppstod efter bränningen på ett eller
dagarna efter, eller som pällen kallade, med
särskilt och överbliven g. utbränd ved sågs ihop på
de kala ställerna samt antändes ånyo, detta skedde
de så fort sig göra till efter själva bränningen.
Större särskilda redskap att släpa ihop stockarna
med har jag inte hört talas om, utan att tog
med händerna och bars ihop, för öfrigt tog

(12)

ACC. NR M. 9461:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

endast de mindre bitarna.

23. I min trakt fick aldrig någon fjälle ligga öre, & heller ombräutas, utan den sketades upp sammans som den bräuts, och allt fjörpönt bortensades och hop-samlades på några platser på stranden vanligen omkring en stor sten, ett "köse" = skuren eller om det fanns någon bergsmas inne i stranden, de större storkarna hemkårs och användes att elda i spisen hemma på gården, den veden kallades "småstod eller fjälle ved," de mindre och smalare storkarna "trölör" användes till inbägnad av fjällen, några uppskuggning till milens gårdar & ätningarna på min trakt.

24. Matriset till stängslet har här varit väntat nämligen av den smalaste veden. Stängslet uppsattes av två storkar som sattes ihop och

sedan lades en stock "Trola" i klykan, och på
sattes ytterligare två stöcken i klykan igen och en trola
lades på, varevid följden blev att dessa stockar eller
"Trolor" kommo att stå i nästan rakt upp-ställ-
ning. o. b. s. se ritning.

Qv. gärderna uppluckades naturligen genom hackning
jorde säddarna, till denna hackning användes en
sorts s. k. kätta, dessa voro tillverkade dels av
en kristig euslöj som tvistarna länades b. o. 20 cm
länga samt gjordes vassa i ändarna, detta i mindre
ändarna, örsändan tvistades och hackades nog
och tyngslyjnte till skapet på kättern, likadant
kunde och göras av en halthöstad gäuslöj.

Sädden skadades onödelbart efter kätting och
uppluckning. Värder man var angelägen att på
fordrast möjligt var den att man ville ha ut så
den så fort som möjligt, ty blev det sent och
senare kunde det hända bli en skada av arken.

(14)

ACC. N:R M. 9461/14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26. Några mäskade namn på trojefällen fördes där
släddes och de kallades den för "släpfällen" åtminstone
var det så på min Tjejt.

27. Det första som sattes på svedjan var kig, vilken
om den inte brukades mera än ett år, vanligen
sattes in klöver och timrot i rögen, ännu så små
däremot brukade svedjan året därpå insäddas &
något gräsgrö, förvänta andra året, och då insäddes
gräsgröet för det måste i korn, men insäddes
även i havre, om det sattes glänsa ~~gräsgrö~~ röd-
slag utmärktes alltid dessa med nedstuckna
sotordstörar.

28. Säden myllades alltid med med en annan
kuckivens katta "fällspattan", men var säden
något så när jämn användes en trähävvis als myll-
de med säden med. Fällspattan är gjort bestu-
ren. Trähäven däremot var av annan typ
och bestod av fyrkantiga bitar 8 & 10 cm i

Lyckant 35 e 40 c.m. långa, i varje sidan trä-
stycke var gjort till hål till en pinn som gjordes
av en tunn grov "graukragg" = tvist, i varje ända av
de fyrkantiga bitarna var kavat ett riktigt ~~svaga~~
sätt en smal "grausuck" = graukäpp insatt
och som tjänade att hålla ihop bitarna, ty det var
flera sidorna som sattes i brett, det kunde vara
8 ända upp till 10 stycken, som sattes i brett och en
sidan sammansättning kallades golv. En kare kunde
bestå av tre eller fyra golv, och karrändas
också därefter, och kallades alltså tre eller fyra-
golvakare.

29. Stora större djur släpptes, aldrig utan en-
dast för fisk bete någon på hösten.

30. Skörden skedde i god regn eller någon
året därpå, vanligen i slutet av juli eller början
av augusti, och i skörden drog både män och
kvinor, och till redskap användes en handskä-

ca. Handskäran var en halvpennt kniv omkring 40
a 50 c.m. längd, med ett kort handtag av trä fram
efter handen något; bäcken "krakades" = stötes upp
på träet med dels 1/2 dels 1/6 "raker" = hävare
på rajs "krake", samt hördes dem så godt den
blev trä, handböjningen skedd med enuligt o.
"femmalag" = katten av en höhäck.

31. De redskap som användes här hos ovan re-
den beskriver, såsom Yxor, sägar, leuska-
kniv, "lörhack" = lörkniv, trähaver, fälle-
kratta samt handskäran.

32. Några fiskars namn, såsom kvistysen
kauske sammansätter i några män med
"leuska-kniv eller fiskhack" änder gaus
också man kallades för "Ärjekrok", samt
fällkratta gaus även. Övriga menn kan
jag ej hört talas om i min trakt.
Gill sist kan nämnas att hägnaden omkring

(17)

ACC. N:R M. 9461:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Indefallit kallades o min teck för "gällgar"
men även "Hajet"

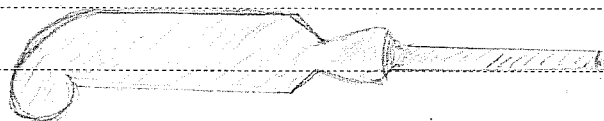
Söndra Hultjärn o september 1944
Joh. Sjögren

P.S. Örnstén är enligt flera gamla per-
soners berättelser J.S.

(18)

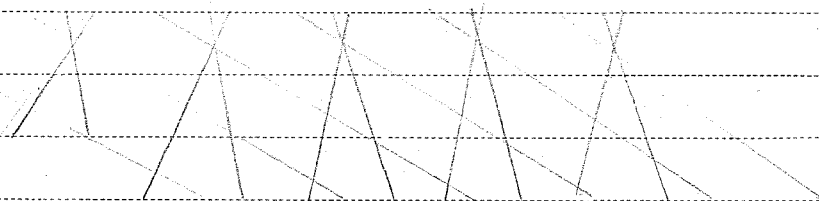
ACC. NR M. 9461:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

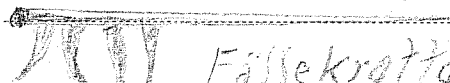

Lärhäck = Lövkniv

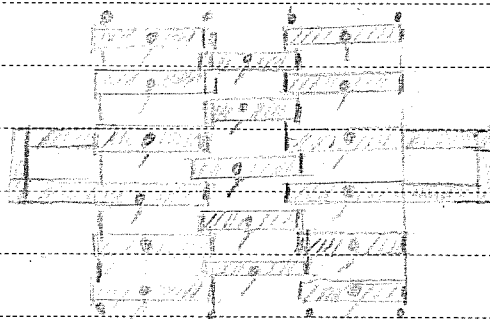
Buskkniv = Kvistytta

Fällgård. Højet = Stängsel.

Fällekropps

Teckning av.
Joh Sjögquist 1944. Trägarv